

HORVÁTH TAMÁS

Szuvenír

(Regényrészlet)

Ahogy Molnárné benyomult a szobába, felszívódtam, mint a gyorsan ölő mérég. Fortyogott bennem a káosz, úgy éreztem, folyékony vassal töltött habcsók ingadozik a nyakamon. Valahová el kell rohannom, különben felrobbanok.

- Hová méész? - kiáltott anyám utánam, kihajolva az ablakon.

- A Dunára! - vakkantottam indulatos-durván, hátra se nézve, mintha egy féltéglát kaptam volna fel, hogy a vállam fölött ablakunk felé hajítsam. Iménti szeretetem határtalan gyűlöletté változott.

A délutáni nap eszét veszve robotolt az égen. Munkadüh, hogy a rekordvároshoz rekordhősséggel járuljon hozzá. Se járda, se úttest, csak összevissza dúrt talaj mindenütt. Építkezési hulladékok, szeméthalmok, lánctalpas erőgépek barázdái közt slattyogtam gumitalpú szandálomban, rövidnadrágban, meztelen felsőtesttel. Agyonmosott tornatrikóm bal csuklómon himbálódzott, miközben ökölbe szorítottam a kezem nadrágsebemben, és kissé előredöntött testtel igyekeztem a Kohász utca felé. Az is csak olyan utca volt, mint a többi, ugyanazokkal az emberórákkal, házcsontvázakkal, kupacokkal szegélyezve, s végül a felső partélbe torkollott, ahonnan ösvények sokasága vezetett a folyópartra. Három hét alatt úgy kitanultam a járást, mintha itt születtem volna, behunyt szemmel is odataláltam a Dunához. Le kell győzőnöm a meleg alattomos támadását! Markomba kaptam a trikót, akár egy partizánpuskát, és csirkemellemen, nyápic vállamon, karomon megfeszítettem izmaim. Rajtam ugyan nem fog ki a kánikula, hiába csap a nyakamba, égeti a hátam, szórja nyilait arcomba! Macskaszemrés. Késpengényi. Éppen hogy kilássak. Elhagytam az utolsó házat is, de még nem költöztek be, hiányzott róla a legfelső emelet. Elégtétellel töltött el, hogy magam mögött tudhatom az első szocialista város vas- és acélipari hadseregének leendő kaszárnyáját. A fény legyűrhetetlenlomhán, valamiféle egyendrapp színű káosszá gyúrta a terepet, mely semmi jelét nem adta, hogy duzzadna az öntudattól.

Megbolondított ez a sivárság. Éreztem, hogy napról napra egyre jobban becsavarodom tőle. Patakokban dőlt a verejték homlokomról, le sem töröltem már, hagytam, találja meg az útját. Nekem más dolgom van. Változatosabbnál változatosabb terveimet csócsáltam, hogyan szökhetnék vissza Szegedre, vagy ha oda már végképp nem lehet, akkor a braziliai őserdőbe felfedezőnek, esetleg

(ha minden kötél szakad) útépitő munkásnak. Európa lerobbant akol, eliszaposodott, ósdi kikötő, csak arra jó, hogy valami hajót kerítsek, aztán el innen, el innen! Európa? Átugrom, mint ezt a félig elrepedt betoncsövet itt, és kész!

Rettenetesen hiányoztak szegedi barátaim, az utcabeli banda, a fejelőbajnokságok, meg hogy órák hosszat fecsegjünk, latolgassuk: vajon engedélyezik-e, hogy a Szegedi Honvéd az ősszel induló, új bajnokság előtt néhány, alacsonyabb osztályú csapatban játszó, ígéretes, fiatal titánnal erősítsen, mert eddig még az összes, valamirevaló tehetséget elszípkázták Pestre...

A hiány, a nincs gyötrelme megtermékenyült az augusztusi hőségtől, képzeletem vibrálva tudatta velem, hogy kiszáradt a szám, s a Szahara perzselő homokját sodorja felém a szél. Hiába burkoltam arcomat nemlétező burnuszomba, a szemcsék makacsul ropogtak, csikorogtak fogaim közt, akár az elfogyni nem hajlandó, kopogásra szikkadt kenyérhéj. Vánszorgásom annyi izgalommal sem kecsegtetett, hogy előbb-utóbb, ha másra nem, legalább egy elpusztított oázisra találjak, melynek lakóit leöldösték, kútjait megmérgezték a tuaregek. Mindössze bucka bucka hátán... Jézus és Allah, segítetek! Csak legalább a következő dombig kitartana az erőm...

Csontig aszalódott, légiós szökevény araszol a homoktengerben, kepimet rég elhagytam, ruhám merő cafat, minden egyes lépés órákig tart, de itt a közelben víz van, ez tartja bennem a lelket, érzem a szagát... Inni, inni! Jé, hogy hullámszik előttem a rengeteg, mézédés, hideg víz! Egy hatalmas folyam. Belevetem magam, többé már fel se kelek, hadd áztasson, csobogjon, sodorjon a finom, csillámló élet. Arcra borulva tömöm magamba a homokot, a domb tején megrebbenek a keselyűk, egyre közelebb húzódnak. A nap sokáig keltegetett tészta, beledagad a homlokomba, belülről feszíti, nyomja a szemgolyómat, és akkor lecsap egy csőr, kitépi belőlem az átkozott fényt, megszabadít tőle. Bénán, moccanatlanul fekszem, lassacskán elszivárgok, belemosódom a hűvös vízbe, utolsó gondolatom, hogy a folyó magával sodor a láthatáron túlra, a tenger felé...

Amikor csak tehettem, a Dunán lógtam, de a nyomingerek állandóan a parton razziáztak, le-lecsaptak a lógósokra. Igazoltatások, cirkuszok, hercehurcák, bekísérés. Ahányszor Csumiékkal viháncoltam, mindig lefülelték az öböl elhagyott keszonjain ejtőző társaságot, és engem is hazazavartak. Így csapódtam a morgós Jani bácsihoz, vele ugyanis senki sem packázott. Ő itt tótumfaktum, az abszolút háboríthatatlanság nagykövete, olyannyira, hogy még a dzsekások is tisztelettel köszöntötték: „Szabadság, Kovács elvtárs!” „Jó napot!” – morogta kényszeredetten az öreg, mint a puli, amelyik nem akarja kierezteni a bolhát a foga közül.

Nem tartott sokáig, míg rájöttem, honnan ez a respekt. Minden nap találkoztunk, tudtam, hogy pontosan ilyentájt fürdetsi, csutakolja lovait a folyó

egy távolabbi, eldugottabb zugában, mint ahogy azt is tudtam: egyetlenegy mozdulata igazabb történeteket indít útjára, mint az én összes, nyavalygós, csiganyálás képzelődésem.

Háttal áll a kisöreg, térdig a vízben, hosszú, fekete klottgatyájában. A Pávát locsolgatja. Ezüstősz üstöke foglyulejtett hold, messziről is látni, hogy csillog a naphálóban. Sovány, szikkadt ember, akár a szőlőkaró. Fagy, hőség, szél, eső: füttyül rá. Szívós, elnyűhetetlen. Megállás nélkül magyaráz, vitatkozik, beszelget a lóval, épp hogy csak cigarettával nem kínálja.

De hol a Csákó?

– Beteg, kis csikaszom. Ma nem lesz lovaglás, megvezetjük a Pávát, és indulunk hazafelé.

– Mi baja a Csákónak, Jani bácsi?

– Egere van.

– Egere? Az meg milyen betegség?

– Az egér egér. Majd meglátod. Eredj, mártózz meg, amíg a Pávát lecsutakolom.

Látom az öregem, hogy borzasztóan rosszkedvű. Legszívesebben kikapnám kezéből azt a pengeformájúra faragott fadarabot, a tajtékkést, mellyel a ló szőréről csapkodja le a vizet. Segíteni szeretnék, de az öreg visszafordul, fekete szeme erős lánggal lobog, kialudt csikk fityeg a szája szegletében, kackiásra fent bajsza meg-megrándul.

– Mondtam már, hűtőzzél, az kell ilyenkor!

Jani bácsi szava parancs, megtanultam, hogy nem szabad ellenkezni vele. Le a szandált, rá összehajtogatva a trikót és a rövidgatyót. Óvatosan nyújtogatom a lábam a kavicsok közt, s amikor a víz derekamig ér, hátravetem magam, a sodrással birkózom, ellentétes irányban csápolok.

Rajtunk kívül senki sincs az öbölben.

A víz titokzatos csöndje. Ezt nagyon ismerem, de valahogy itt még a hullámok is másképp csobbannak, mint a Tiszában. De sokszor álmodtam már azt, hogy kiszáradt a híd alatt a Tisza, és csak a legmélyén, néhány méternyi szélességben szivárog valami lomha, barna lé, mely pocsolyaszerűen zavaros. Ahogy álomban elindultam befelé a folyómederben, homokbordákon tapostam, hasadékok széléről huppantam le, mentem, mentem, mintha egy láztól gyötört szájpadráson ugrabugrálnék; és nemcsak én, de a fél Szeged ott ólálkodott. Most aztán megtapasztalhatja mindenki, hogy mekkora gödrök vannak az innenső pillér tövében, és hogy egyáltalán milyen mély ez a folyó. Már a közepén is túl a homokot szabálytalanul összerepedezett, betonkemény iszap-tömbök váltották fel, majd egyszerre csak cuppogni kezdett a talaj, egyre puhább, csicsegősebb, bűdösebb sár következett, kékesfekete mocsok. Térdig süllyedtem az agyagos iszapban, undorító, de kibírható, aztán bele a pocso-lyába, mely legmélyebb pontján sem ért a nyakamig. Fantasztikus volt, meny-

nyire összeszűkült, milyen készségesen tárta fel hepehupás, árkos titkait a Tisza, s ugyanakkor milyen szeszélyesen terelgette maradék önmagát... Persze, bármennyire is vágytam erre a csodára, ilyen aszályos nyár a valóságban nem volt soha.

A Dunáról soha nem álmodnék hasonlót, sokkal monumentálisabb, méltóságtelesebb, ridegebb, mint a Tisza. Ezen a részen nincsenek is ide-oda csapongó kanyarok. Fent a marton fűzfabozót, sás, magasra nyúlt nyárfák, névtelen füvek, kúszó bogáncsos; a kavicsos part, augusztus lévén, mélyen, laposan nyújtózott a vízig, legmesszebbi csücskén gyökerestől kimosott, korhadó fatörzs, melyet idáig vonszolt a makacs áramlat.

Csordogálás, csapkodás, átalakulás, egyé lényegülés, minden megnövekszik a vízi magányban. Hamiskásan villódzó fénybogarak kápráztatnak, ezer és ezer tükördarab ringatja a partmenti zöldet, az apró hullámok újabb és újabb foszlányokat tépnek az ég kékesfehér, párás fátylából. Ni, egy levél! Ez meg egy mag, valamilyen ismeretlen bokor vagy fa termése, ki tudja, honnan verte le a szél.

Hű, de nagyon ismerem, szeretem ezt az érzést! A titokzatos jelenléte, ahogy beleolvadok, elcsordogálok az idővel, miközben az odafenti világ kék markával tartózkodóan eltol magától.

Megcélzom a zátony végében heverő fatörzset, hosszú karcsapásokkal igyekszem felé. Főlegyenesedem, kilábalok, eldugult fületem oldalra tartom, ugrándozom, amíg csak ki nem folyik fülcimpámra és a tenyeremre a kellemtlen, meleg lé.

Újra tisztán hallok. Jani bácsi önmagát korholja, valóságos vád- és védőbeszédet rögtönöz a Pávából álló, egyszemélyes bíróság előtt: – Hogy én mekkora bikfic vagyok! Sürgettek, hogy ide még, oda még... A Csákó rosszabbul bírta mint te, Páva! Annyira szomjas volt, hogy rángatta a rudat, néha félrevágta a farát... Álljunk már meg öt percre, főmérnök elvtárs, nagyon szomjasak a lovak. Ne vicceljen már Jani bácsi, a főosztályvezető elvtársnak még meg kell mutatnunk az egyes kohót, és el kell jutnunk a Szórád úti építkezésre is... A tervhivatali pacákon látszott, hogy a franc se érdekli, alig várja már, hogy visszaülhessen a Pobjedájába, mely a pártbizottság előtt várt rá. Pobjedával furikázni viszont kész tengelytörés, hát ezért van olyan nagy szükség ránk itt, Páva... Na, gondoltam, kifogok én rajtatok, az egyik kanyarban jól megritytyentettem a csézát, majd elharapták a nyelvüket. Mi az, mi történt, ijedeztek. Semmi, csak megkajszult a kerék, válaszoltam. Hát akkor igazítsa helyre, mérgeződött a főmérnök. Hát ha már így adódott, nem hozna abból a nyomós kútból egy vödör vizet főmérnök elvtárs, agitáltam jobb belátásra a főnökséget. Persze úgy csináltam, hogy éppen egy földből kiálló csapnál csámpásodjon meg a kerék, de annyi sütnivalóm már nem vót, hogy megadja a módját az ivásnak. Amazok majd szétrobbantak a türelmetlenségtől. Tartsa addig oda

a Csákónak azt a lópoharat, főmérnök elvtárs, ne féljen, nem harap ám, biztattam a nagykutyát, miközben kajlibul piszkálgattam valamit a keréken. Hát azt az arcot látni kellett vóna! De nem szólt semmit, csak odanyomta a vödört a Csákó orrához, és akkó' megtörtént a baj! Látod, Páva, mekkora a szerencséd, a Csákó úgy bezlupálta a vizet, hogy alig maradt valami az alján. No meg ő jobban ki vót hevülve nálad, hát mire hazaértünk, mán kókadozott. Hej, a szakramentumát ennek a keserves világnak! Megérdemelném, hogy a Csákó jól fejbedurrantson a hátsó patájával. Hanem meggyógyítjuk a Csákót, de meg ám! Nem kell ide dögész, majd én kikúrálom, holnaputánra még nálad és fürgébb lesz.

Ahá, itt a bibi, gondoltam, ahogy a partmenti sekélyben feljűk trappoltam. Jani bácsi a lónak mondja, hogy a lovas is értsen belőle. Eszerint ma elmarad a várva várt lecke... Amúgy igazi lóbolond az öreg, vagy ahogy Csumiék emlegetik: lóbuzi. De hát milyen legyen egy obsitos, vörös ördög, a híresnevezetes, kilencedik, marosvásárhelyi honvédhuszárezred hajdani őrmestere, aki egy egész svadront vezetett rohamra az orosz útegek ellen a sztojanowi csatában? Más kérdés, hogy a vörös huszárnadrág tizenkilencben vörös rögeszmévé változott, Jani bácsi a legendás 39-es dandárban kergette a proletár világforradalom ellenségeit, le is húzta érte Horthy börtönében a maga másfél évét, de legalább élve maradt.

Mi az, hogy élve? Virgone! Csumiék szerint csak egy lófaszfényesítő az öreg csont. Dinkák ezek a Csumiék. Jobb is, hogy leléceltem tőlük, arról nem is szólva, hogy anyámat halálra idegesítette ez a bandázás.

Vén csont? Levítézlett hadfi? Korához képest Jani bácsi remekmű: harminc százalék virtusból, másik harminc százalék életrevalóságból, húsz százaléknyi furfangból, ugyanennyi felülmúlhatatlanságig cifrázott káromkodásból, tíz százaléknyi mogorva gögből áll Ókendsége. És ez a hallgatagság csak velem szemben oldódik. Hogy ez összesen száztíz? Akkor annyi! Egy dekával sem kevesebb. Nagyon szívesen megkapargatnám én a hatvankét éveseket, hány száztíz százalékos van köztük, és nem ám csak úgy holmi, sztahanovista módra. Sőt, Jani bácsinak ebbe a száztíz százalékba bele sem férnének a legfontosabb szervei. Mert a jellemvonások nála legalább olyan fontosak, mint a kéz, a láb, a szív, a máj, a tüdő. Nem vitás, a Lófejet is csíptem, pedig csak annyi köze van a lovakhoz, hogy bal karjára tetováltatott egy kosfejű, elfuserált valamit, hosszú fülekkel.

Annyi Jani nevű bácsi van itt, hogy Dunát lehetne rekeszteni velük, de a morgós Jani bácsit senki mással nem lehet összekeverni. Mindig áhítatos lólélekkel morog, foga közt szűrve káromolja, szidja a kurva lóúristenit a kibaszott világnak, ami huszáréknál a legemelkedettebb, legüdítőbb imádkozás. Amíg tizennégyben Galíciában vagdalkozott, felesége belehalt a magzattal együtt a szülésbe, ez lett volna az első gyerekük. Soha nem nősült újra, lo-

vakkal telt az élete. A dutyiból kiszabadulva előbb istállószolga lett a mező-hegyesi uradalomban, majd néhány év alatt feltornázta magát a Csáky-birtok főlovászmesterévé, így nem csoda, ha negyvenöt után ismét a feketesegűek közt találta magát. „A 'demokráciában' megint elhúzták énnékem a magyar rábaszódíát – mondogatta –, nem számított már se a vörösveteránság, se a sitt. Egyébként szarok rá!” Legyűrhetetlen optimizmussal virgonckodott tovább, s a lovakon kívül nem törődött semmivel. Elsők közt lépett be a téeszcsébe, hátha meghagyják neki maradék két lovát. Csakhogy osztályharcos időkben nincs béke az akácfa alatt. Alighogy csattogtatni kezdték az ostort a kulákságon, gyorsan elbúcsúztatták a Pávától meg a Csákótól, átpasszolták a sertés-telepre. No, ez már több a kettőnél! Úgy mellre szívta, hogy felkereste egyik, régi dandárbeli bajtársát, akinek ki se szabad mondani a nevét, mert akkora potentát. Jani bácsi még soha nem kért semmit senkitől, de most úgy érezte, hogy be kell hajtania járandóságát. A főelvtárs kelletlenül fogadta, de mégis csak segített rajta: „fontos államérdekből” átirányították lovaival meg egy szekérral a dunapentelei építkezéshez. Az öreg tehát műemlék itt, ismert mindenkit, őt is ismeri mindeni, és jaj annak, aki beleköt a Sztálinvárosi Fuvarozási Vállalat egyetlen taxisába! Hamarosan kapott a szekér mellé egy kiszuperált, bőrfedelű, homokfutó csészát is, és...

Mindezt sohasem tudtam volna meg az öregtől, ha nincs bennem az az olthatatlan érdeklődés a lovak iránt, amelyről eddig fogalmam sem volt. Mi több, az enyémenél százszor nagyobb rajongással se nyerhettem volna el bizalmát, ha nem bukkan bennem egy huszárpalántára. Hát ez aztán fenomenális! Huszárpalánta ötvenkettő augusztusában, Sztálinvárosban? Legalább akkora szükség van rá, mint egy kódexmásolóra...

Óvatos kóstolgatással kezdődött. Megyek az utcának aligha nevezhető valamin, egyszerűen csak p-r-r-r, hóha-hó, lefékezi mellettem az öreg a lovat: „Na, kiskomám, van-e kedved elkocogni velem az irodára? Akkor ugorj föl ide mellém a bakra.” Poroszkálás. Néhány odavetett kérdés, s a Pávának vagy a Csákónak címzett megjegyzések. Keréknyikorgás közben fronttörténeti szilánkok. Lónyihogás. Csönd... Jani bácsi fokozatosan avatott be a *titokba*. Hamarosan már én lestem rá, én rágtam a fülét, mikor visz a Dunára lovakat fürdetni.

Egyik nap elkapta a kezem, hosszasan nézegette a tenyeremet, mely a váratlan mozdulattól meg-megrándult markában, akár egy szökni készülő fogoly. – Ne fickándozz már, a teremtésit! – rivallt rám. – Most megnézzük, mit kevert ki neked a sors, mert ide minden bele van ám vésve. Hű, a szerelmes krisztustövisét az anyja viganójának! Ilyen hosszú életvonalat még nem láttam, nézd, ez az a ránc itt, ami bekanyarodik a hüvelykujjad alá. Az a kicsi csillagocská pedig amott a középső ujjad tövében aszongya, hogy mindig jóban leszel az állatokkal. Meglátjuk, van-e türelmed a lovakhoz, de minden jel arra utal. Először is, tanuld meg, hogy a ló a legjobb barát. Adott esetben egy jó ló

többet segíthet rajtad az anyádnál és az apádnál. Tudod, hányszor mentette meg az életemet az első háborúban az én gyönyörűséges, hóka kancám, a Virág?

Egymáshoz csapódtunk az öreggel, és attól kezdve nem is nagyon akartunk széjjelkanyarodni. Jani bácsi társaságában olyan biztonságban éreztem magam, ahogyan az építkezéssel összebarmolt hepehupák ténfergőit közt soha. Csumi? Lófej? Konok? Alkalomszülte guberálók ezek a pesti jampecek, akik az életbenmaradáshoz szükséges szeméttörmelék átrostálásáig, egyik pillanatról a másikra ugrálva megosztják egymással kudarcaikat, s ugyanolyan nyomtalanul röppennek szét, akár egy verébcapat. A lovagnál viszont megfigyelhető az örök állandóság és változatosság, például, amikor a legyeket csapdossák farkukkal, vagy ahogy villanásszerű váratlansággal – mindig másképp – meg-rándul a bőrük. Csumiéknak nincs semmiféle, belső mágnesük...

Sejtettem, hogy nem vagyok Csumiékkal túlságosan igazságos, minthogy azt is kezdtem kapisgálni, milyen bizonytalanság, gyávaság dolgozik bennem, s hogy ezáltal több pánikerőt zúdítok magamra, mint amennyi energiát a leg-hatalmasabb turbina valaha is termelt. Ezekben a napokban végletesen eldőlt bennem: soha nem tudnám elviselni, hogy ez az itteni, a szegedit fölényesen meghaladó unalom, s a lehető legkötelezőbb szürkeség a hétköznapok kereszt-jére feszítsen. Szocialista átlagkrisztusok hősiés önfeláldozása az építőmunka oltárán? Nem! Ennél semmi sem hazugabb, valószínűtlenebb! Éppenséggel az ellenkezője igaz: a grafikonoknál, a faliújságok cikkeinél, a megafonokból áradó, mozgalmi daloknál, a termelési mutatók, adatok, számok végeérhetetlen felsorolásánál, a békeharc váltig ismételt jelszavainál semmi sem megfoghatóbb ebben a szovjetmagyar, népi demokratikus pusztaságban. Másrészt viszont nincs ennek az összevissza dúrt, ormóttan kombinátkezdeménynek egyetlen zuga sem, ahol megtörténhetne egy hajszálnyis csoda. A rémisztő egyformaság itteni, keszekusza terepasztalából nap nap után nőnek ki az egyforma házak. Egy-forma emberek egyformán ócska táskákkal egyforma kenyér és parizer után loholnak (de legalább ezeket itt minden népboltban lehet kapni), ziháló teher-autókon egyforma svájcisapkások zötyögnek az egyformán fölállványozott épületcsontvázszőrnyek felé...

Annak idején, valahányszor kiborítottam a padlóra a semmi másra nem használt, rongyos hátizsákból játékkockáimat, mindig valami megmagyaráz-hatatlan kétségbeesés fogott el. Mintha felismerhetetlenségig rombolt, össze-vissza heverő vármaradványokból kellene újjávarázsolnom egy szeszélyesre tornyozott, ritmustalan, indiai palotát, mely csak arra való, hogy kapuján be-vágtassanak a legendák. Ilyenkor mindig hosszasan törtem a fejem, mit is talál-jak ki, mit is kezdjek kockáimmal, de persze semmi nem jutott eszembe, csak nagysokára kezdtem valamit taláalomra eszkábálni. Ez az elodázhatatlanul rám váró feladat vonzott ehhez a hiábavaló játszadozáshoz.

A Duna, az öreggel történő kocogások, a cséza nyikorgása, idejétmúlt, nevetséges külleme, a lovak verejtéktől nedves szőre elhessegették lelkem zavaros, sötét érzéseit. A Jani bácsival töltött órák gyertyafény-egyszerűségű, tiszta lobogása bevilágított jövőm barlangmélyi kürtőibe: valamelyikbe óhatatlanul le fogok zuhanni, és minél kevesebbet tudok róla, annál pépesebbre zúzódok. De zúzódjam is, zúzódjam csak szét! A jövő gonoszsága úgysis ott kocsonyásodik bennem, növekedjen hát hatalmas tócsává, hasonlítanak, mérjenek össze a többi trutumóval, vakargassanak hónapokon, éveken át kiskanállal, kínlódjanak velem, míg az utolsó csöppig el nem tüntetnek! Hadd kínozzam csak én is őket, minden nekem szánt kínzáson túli kínlódással. Amíg ezzel az öregemberrel vagyok, lovakba testesült élete megvéd engem. Még a tenyerjősülésére is szükségem van, amit egy cigány patkolókovácstól tanult valamikor. Szüksége van rá alkalmi tisztaságonak, gyorsan fogyó ártatlanságonak, mert ami jön, ami közelít felém, az úgysem tesz különbséget szenny és gyémánt között, a gyilkos indulat rákja úgysis elburjánzik a szívbéli irgalmon. Jani bácsi kirepedezett markában ott pihent az én kényes, ideges kezem, bágyadt igyekvéssel a riadozásra, s ő szeretetből, könyörületből, lovak iránt táplált érzékenységétől és hitétől vezérelve, szavaival eltakarta, homályba temette előlem a démont, akivé majd változom, s a poklot, ami a jövő színes dresszébe bújva úgy készülődik belső világomban, akárcsak sorsdöntő meccse előtt, öltöztöje sarkában a bajnokjelölt. Maszlag volt-e a jóslás, vagy sem, ideig-óraig elbódított, magával ragadott...

Egyszer, amikor a martra vezettem föl a Csákót, fura ötletem támadt. Az ösvény legteteején egy fűcsomóból hosszú szárú pitypang ágaskodott bimbósan, a többiek már mind kinyíltak körülötte. Átvillant rajtam, hogyha itt most a Jani bácsit utánózva egy kacskaringósan jóízűt káromkodom, akkor ez a virág másnapra lepipálja társait, sárga tányérja legalább kétszer akkora lesz, mint a többieké.

Barátkozásunk (mi másnak is nevezhetném) ötödik vagy hatodik napján, lófürdetés közben az öreg egyszercsak rám meredt gyökérbarnára cserzett arcával, titokzatosan pödört egyet a bajsán, s így szólt: – Na, kis csikaszom, van ott neked valami az ülésládában, ugorj, hozd ide.

Amikor megpillantottam a nyeret, meg a hozzá tartozó mindenvalót, akkorát dobbant a szívem, mintha egy kecskébe ugrott volna ki a mellkasomból. Ez nem lehet igaz! De az volt, teljes felszerelés, annyi cucc, hogy csak másodjára tudtam levinni. Jani bácsi nem árulta el, honnan szerezte ezt a kincset, mely ütött-kopottsága ellenére is királyi gazdaságot árasztott, mint ahogy azt is később tudtam meg, hogy két éjszakán keresztül varrta, kötözte, javítgatta a lószerszámot. A délután pállott forrósága elzúgott fölöttem, s lángoló repülőgéproncsként a mart oldalába fúródott. Hirtelen olyan friss, olyan éber lettem, mintha Szepesi hangját hallanám, amint azt ordítja: „G-ó-ó-ó-ó-ó-ll!”

A világ rózsaszínbe olvadt körülöttem, gyöngyházás körömlakkjába fojtva a múlt összes bánatát. A szemközi part eltűnt, a Duna megnőtt, kitágult, a víz letérdelt elém, alázatosan odanyújtotta hátát, ígéretve, hogy nem áll ellen, nem húz a mélybe, ugorjak csak nyeregbe, vágtsak végig hullámain, hiszen a végtelenségen túl, valahol már vár rám a felfedezendő, brazil vízesés fényes látomása.

Igen ám, csak előbb meg kéne tanulnom lovagolni.

Az öreg kizökkenett az ámuldozásból, szavai józanítóan dörrentek, mint a puska lövések. Ez ez, amaz meg arra szolgál, ezt ide szíjazzuk, amazzal meg azt csináljuk, látod, ehun van, ni, már kész is, most pedig ide vigyázz!

Eszét vesztett nyúlként ugráltam Jani bácsi körül, majd kiugrott a szemem, úgy figyeltem nyergeléssel kapcsolatos mozdulataira. Semmi másra nem emlékszem, csak arra, hogy nagy, már-már csontossá porcosodott füléből sűrű, ősz bozót kandikál elő, akárha valami hóval borított cserje hajolna ki a kerítésen.

Fogalmam sincs, hogyan kerültem a nyeregbe, nyilván az öreg segített, de egyszer csak fent ültem, és egész testem együtt hullámozott a Pávával, a Dunával, a bányákkal, puffadt éggel. Oly magától értetődő, félelem nélküli tartással zötyögtem, mintha anyám lóháton hordott volna ki a méhében. És még csak meg se lepődtem, pedig alapjában véve mindig nehezen tanultam meg a bonyolultabb mozgásokat. Milyen sokat küszködtem például, míg végre rájöttem, hogyan hangoljam össze kezem és lábam tempóit úszás közben! Vagy a biciklizésnél a fordulás, a kormányzás görcse, mely szöges ellentétben állt a pedálat taposó láb mechanikus mozdulataival...

Ez meg itt most egyből megy, mint a karikacsapás.

Az öreg a világot se dicsért volna, csak ordibált, dirigált: – Szorítsd a comboddal! Hogy fogod azt a szarát! Egyenesen ülj! Ne olyan mereven! Mi vagy te, halszájka? Befelé, a nyereg közepére! Piócazz, a teremtésit, a segged lyukával!

Így teltek augusztus közepén a napok. Reggelente verejtékben úszva, ébredtem, azzal az eltökélt szándékkal, hogy megszököm, nem halasztgatom tovább, még a mai napon nekivágok a nagyvilágnak. Csak Jani bácsi lovaglóléc-kéi rángattak vissza, tartották bennem a lelket.

Tegnapelőtt meg azt mondja: – Itt a kezem, nem disznóláb, csapjál bele gyorsan.

Úgy meghökkentem, hogy a vizes rongyot, mellyel a Pávát törölgettem, a hónom alá kaptam.

– De miért? – kérdeztem hülyén aggodalmaskodva. Csak nem akar maga mellé venni lóvakaróinasnak? Egy hét múlva kezdődik az iskola, és anyám mintha ingerültebben bánna velem az utóbbi napokban. Kétszer is leszidott, hogy már megint sokat csavargok. Igazából örült, tudom, hogy az öreg meg-

szabadított Csumiéktól. Büszke, dacos természetén nehezen gyógyuló sebeket ejtettek a közelmúlt szörnyűségei. Már nem rúzsozza a száját, nem lakkozza a körmét, egyedül a kendő ellen lázad, nem hajlandó az itteni „divatnak” megfelelni, prolisán a haja köré csavarni.

– Miért, miért! – zsörtölődött az öreg. – A nagy dari faszáért! Ünnepelesen kijelentem, hogy született lovas táalentum vagy. Hej, micsoda nyalka huszárt neveltem volna belőled!

Átszakadt a gát, dicsőségem zúgva-bőgve nyelte el a világot. Immáron győztes hadvezérként száguldozom Indiától Andalúziáig, Sztálinvárostól Londonig, a Duna partjától a Csendes óceánig. Lábam előtt hevernek a meghódított népek. Első ütközetemből csupán arra emlékszem, hogy a Páva nyergéből vezényelem az attakot a meredek, agyagos part felé...

Most, hogy a Csákó beteg, az öreg szögletes, türelmetlen mozdulatai kísérik belőlem a romantikát: izgatottság és feszültség vibrál a levegőben, s ez engem is jobban ingerel bármiféle szidásnál, hőségnél. Másrészt igaz, hogy sietni kell (a kártyázás miatt eleve később indultam Jani bácsihoz a szokásosnál), a nap ugyan még odafönt packázik, mintha nem akarná tudomásul venni, hogy másfél órán belül befuccsol. Most még vakítóan tűz, ám nemsokára sűrűbb lesz a színe, egész napos szabotázsakciójáért levágják a fejét, vérgömbje belezuhan a láthatár alján egy felhőbe. Lehet, hogy holnap eső lesz? Majd elvállik, most azonban induljunk, sötétedésig haza kell érnem. Jani bácsi ügyel is erre, néhány perc, csak járassuk meg a Pávát.

Belekapaszkodom a kötőfékbe, a sárga kanca okosakat horkant, fel-felkapja a fejét, nagyon megértőnek mutatkozik. Végeredményben senki sem méltányolhatja nálánál jobban Jani bácsi enyhítő körülményeit, az a lényeg, hogy a tisztelt bíróság minél előbb kapjon már enni!

– Föl mersz-é pattanni a hátára, csak úgy szőrin? – vakkant rám az öreg.

Hahó! Halihó! Mi az, hogy!

Szívtipróan imbolygok, lüktetek a kanca hátán, belefogódom szőke sörényébe. A helyzet azonban egyáltalán nem olyan bársonyos, még erre az angyali természetű Pávára is átragad idegességünk, hiányzik neki a Csákó, kétszer is megrántja a nyakát, félrebillenek, megingok. Jani bácsi odaugrik, lekap a ló hátáról.

– Kezdetnek nem rossz – csettint elismerően –, de most fájront!

Páva hátára dobja a hámistrángot, befogjuk a rúdhoz, ringatózva ügetünk a kirágott földúton. A kerekek meg-megcsikordulnak egy-egy földből kiálló tégladarabon.

Tíz perc sem telt bele, és Jani bácsi szállásán voltunk. Eltakarítatlan díszlet, kicsi parasztház a régi Penteléből a négyemeletes óriások közt. Talán azért hagyták meg, hogy legyen a taxisuknak lógarázsa. Szoba, konyha, kamra, istálló. Kerítés semmi, rég elhordták, a hajdani udvaron csupán három akácfa

kókadozik. Az öreg maga vágta ki a cseresznyét, a terebélyes almát, meg a sudár barackokat, annyira a bögyében volt, hogy a környékből mindenki hozzá jár gyümölcsöt lopni.

Az istálló mögött trágyadomb gömbölyödik jó, nagy, kövér legyekkel. A zápos szag kérlelhetetlenül benyomul a környező házak nyitott ablakain, mégsem balhézik érte senki. Az itteni népeknek nincs hová szökni. Különben is: ha a trágyadomb szúrós, nehéz bűzét megfejelik saját bűdösségükkel, eredményesebben harcolhatnak a rothadó kapitalizmus ellen.

Rekordgyorsasággal fogtuk ki a Pávát. Hűsölgjön csak néhány percig. Először itatni, utána etetni, különben idő előtt a belekbe sodródhat a gyomor friss tartalma. A lótartásnak is van tízparancsolata, és Jani bácsi halálos bűnt követett el, pedig mindent tud a lovakról. Tanulság: ha nincs kapkodás, nincs, ami hibát szüljön.

Verőfényből érkeztünk, csak lassacskán szokunk hozzá az istálló félhomályához.

Mindenkinek akad egy talpalatnyi föld ezen a világon, egy zug, ahol meghúzhatja magát, még azoknak is, akikre nem figyel oda senki. Akit nem szeretnek, az majd megtanulja önmagát szeretni, a szenvedés megjelölteti ezzel a ganéval, húggal átítatott szalmával itt a jászolban. Odaát az örök vadászmezőkön mindig a mártír lovak kapják a legdúsabb legelőket, a legpompásabb istállóknak is ők laknak, a legjobb gazdák fésülgetik sörényüket. Minden ló a Paradicsomba jut. A legbutább, legcsökönyösebb, legrosszindulatúbb ló is angyal az emberhez képest.

Ilyesmiket mond az öreg, miközben bajszát odadörzsöli a Csákó pofájához. A két lóállás közt márványosra csiszolódott farudak gömbölyödnek.

Reszketve, nyihogva, szinte sírva néz ránk a Csákó, vérerekkel hálózott, mélybarna szeme kínfátylas-tompán csillog. A Páva nyugtalanul horkant, a rudak közé nyomja szőrös orrát, de a Csákó nem fogadja a köszönést. A mén szép hattyúnyaka visszagörbed pietás fájdalmába.

Csákót Jani bácsi vezeti ki, nekem bent kell maradnom a Páva mellett. Csak, ha majd szól az öreg, akkor mehetek utánuk. Még csak meg se érinthetem, meg se simogathatom Csákó gyönyörű, hamuszínű szőrét.

Utánuk nézek, Jani bácsi lazán fogja a mén kötőfékét, a Csákónak járás közben meg-megbicsaklik a lába.

- Itasd meg a Pávát, aztán gyere ide – hallom az öreg hangját odakintről.

Nicsak, még öt percet sem kellett várnom. Felkapom a lópoharat: egyszerű, patyolattisztára súrolt bádogvödör. Nem kerülhet bele étel, és senki más nem ihat belőle, mert a lovak kényesebbek a királykisasszonyoknál.

A vízcsap egy földből kiálló csőre van szerelve az udvaron. A blokkházak szomszédsága is kecsegtet némi előnnyel. Telefolyatom a vödört, s látom, hogy Jani bácsi a Csákó nyakát tapogatja.

Vissza a Pávához. A ló mohón szürcsöl, közben csapkod a fülével, sok itt a légy.

Kitámasztom az istállóajtót. Időközben feltámadt a szél; körbecirógat, mint anyám bő, krepp szoknyája kisgyerekkoromban. Lábunk előtt kikoptatott, homokos föld, itt-ott ritkás foltokban sárgul a fű.

Csákó, aki mindig olyan kevélyen tartotta a fejét, most gubbaszt, Jani bácsi éppen a szügyét és a nyaka alját dörzsölgeti.

- Ebbe én nem megyek bele - suttogja komoran a lónak.

Vajon miről alkudoznak? Hogy kié legyen az egér?

Ijedősen hunyorog az első csillag a narancsszínűre zománcozott alkonnyatban.

- Itt - mondja az öreg. - Érzed?

Fogja a kézfejem, ujjaim lefelé siklanak a ló meleg nyakán. Egy csomó. Diónyi göb, kemény.

- Mindig hivalkodik a bűn, ha az ártatlanokat sújtja - sóhajtja az öreg. - De ez mán az én lelkemen szárad, csakis az enyémen.

Szóval, ez az egér. Biz'isten, nem macskának való.

- Namármost! - húzza ki magát Jani bácsi. - Ütközetre készülj!

Kit kell itt eltiporni?

- Szaladj az ollóért! - villan rám. - A stelázs sin van.

Miben sántikál ez a vén táltos? Hajának pogány ezüstjére rácsöppen az elnyisszantott, nappali fény. Csak nem ezzel az ollóval... csak nem a göböt... a Csákó bőre alól... csak tán nem...

És én ezt még meg is kérdelem tőle, ahogy az ollóval visszajövök.

- Mekkora nagy marha vagy te, fiam! - mérgelődik az öreg.

Most mi van? Dühöng? Majd felrobban! Darabokra szaggat egy újságot.

- Pedig hát ezt is egy szögödítű' tanultam, de az okosabb vót nálad - morogja, és az egyik újságfecnire óvatosan ráhelyez egy szép vastag dohánylevelet. Hosszúkás, barnára száradt, vágatlan levél, akárha valami növénygyűjteményből faszolták volna. - E'kke' most ide!

- Szögödi - javítom ki. - Az „ő”-ket mindig elhibázzák a nem oda-valósiak.

- Szögödi vagy szögödi, az nekem teljesen mindegy. Irtóatosan hatásos ám ez a praktika, majd meglátod, kis csikaszm.

Belekap a ló sörényébe, lenyisszant az ollóval egy tincset.

Kuruzsló!

A levegő olyan sűrű lesz körülöttünk, mintha tejbefőtt kukoricakása ömlene az égi dézsából.

Már megint rémeket látok? Vén, gonosz mágussá pingálja át Jani bácsit a képzeletem.

Varázsló!

Dehogyis. Csak lóvarázs-varázsló...

– Micsoda jó komám vót az a szögödi huszár... Az Andris. A Gombkötő Andris. Tyű, nagyeszű gyerek! Régi vajákos családbú' származott. Majd e' mondom, de nem most. Abba mán az elején megegyeztünk, hogy avvóna a jó, ha a világ másnapra átválna egy irdatlan, virágos rétté, tele jányokkal és lovakkal, huszár meg csak kettő, osztán lesbú' megattakolnánk Őketet.

Bele a lótincset a dohánylevélbe, pödrés. Bele a szivart az újságpapírba, pödrés.

– Roham-ra! – kiáltja az öreg.

Neki a ló pofájának, rátenyerel a bal orrlyukára, prüszköl a Csákó. Jani bácsi keményen birkózik a lóval. Előzőleg a kötőféket a bal karjára tekerte, hogy mindkét keze szabadon maradjon. Baljával az állat másik orrlyukához dörgöli a huszárhavannát. Csákónak nem tetszik, kapdossa a fejét, nyihog, tüsszög.

Vajon, mit meg nem csinálna az öreg, ha volna egy harmadik keze?

Sicc, egér! Szét kell nyomorgatni, szét kell masszírozni. Hogy az a Radnára járó, paradicsompicsájú hejdermékű cafrangolná ezer miszlikre azt a bőr alá bújt istenátkát!

Csákó ágaskodik, tiltakozik, nyerítve ordít. Nagyon fájhat neki.

Gyarló emberi méz: könnycsepp gördül végig az öreg arcán, együtt szenved Csákóval, de akkor se hagyhatja, hogy miatta pusztuljon el a ló. A Csákó testvér és barát, apa és fiú, szövetséges és kolléga. Bizony, szakikáim!

Az ötödik attak után mintha lappedna a göb...

Táltos és ministráns, egymás nyomában, körbe-körbe menetelünk az akácfához pányvázott Csákó körül. Jani bácsi valami mondókát is dünnyög, egy szót se értek belőle.

A ló megkönnyebbülve toporog, hálásakat horkant, már csapkod is a farkával, ahogy tér vissza belé az élet.

Az ég alja epesárgán ragyog az irigységtől. A tudósok odalent ülnek az ajtó melletti, ócska, kopott lócán, és nem fohászkodnak a föntiekhez tanácsért. Segíts magadon, a Párt is megsegít!

Összecsavarodik a nyelvem az étvágytól. Házikolbász! Micsoda ritka csemege.

A Páva az istállóban rág, a Csákó idekint böjtöl az udvaron. De mi most a Páva nyomdokain haladva küzdünk a dolgozó népért.

– Ettű' az Andristű', a kenyerespajtásomtű' tanultam ezt a trükköt, meg sok mást, még Galíciában. Éccé' a főhadnagynak járt így a lova, egy csodaszép, fakó mén, okos, bátor állat, többet tudott az három generálisnál. De a szomjúság és a rohanás kigyilkolja az emberbű' a józan eszit, s nem gondol a leghűségesebb társával, de még saját magával se, csak tömi a bendőjébe az éretlen, zöld szilvát. Aztán ne csodálkozzon, ha a kozákok rajtaütnek az árokparton, mi-

közben éppen a belit fossa ki... No, de hun is tartottam... Ja, igen. Szóva', a főhadnagy fakójának is egere lőtt. Látod, harminchét éve mán, és én azóta is csak úgy mondom, mint az én Gombkötő komám, hogy lőtt... Ő meg csak vót, mert meghótt szegény. Na szóval, aszongya a főhadnagynak a komám: majd megkúrálom én a Miskát, jelentem alássan, csak tessék rám bízni. Mit vót mit tenni, állatorvos sehol, egy hete kóboroltunk mán a galíciai sárban, valahol Ludije környékén, szétszóródva, hebehurgya parancsoktú' gyötörtetve, elszakadva az ezredüktú'. Aszongya a főhadnagy, jól van Gombkötő, de ha elbaszarintja nekem a Miskát, akkó' jobban jár, ha nekiszalad a kartácstűznek. Tessék bennem bízni, jelentem alássan, nyugtatja a pajtásom. És ő akkó' engem is beavatott. Aszongya, gyere, tanulj, lesd e', hogy kúrálom. Hát ugyanúgy, ahogy mi most csináltuk. Aszongya a komám a végén: mikor Krisztus urunk itt járt a földön egy szamár hátán, ráfordult egy kőhídra, és kificamodott a lova lába. Szent Fice Máté meg rögvest odafutott, szent keze' megnyomkodta, szent szájáva' háromszor megfúta. No hát, aszongya, most mi is megkerüljük háromszó' a Miskát, és közben aszongyuk: „In az ínna, vér a vérrel, csont a csonthoz forrjon! Olyan ip legyen, mint azelőtt vót” Hát olyan is lőtt! A főhadnagy meg majdnem kezét csókolt neki.

Bíbor sebek szakadnak ki a láthatárból. A szemközti nagy házakban ki-gyulladnak a légyszáros, meztelen villanykörték. Csupán negyedóránnyira lakunk az öregtől, de idáig mindig hazafuvarozott. Ellenben most, hogy a Csákó beteg, gyalog vágunk neki az útnak. Jani bácsi ragaszkodik hozzá, hogy elkísérjen: – Ha el akarnának otthon tángálni, majd én tartom a hátam helyetted.

Szóttalanul baktatunk egymás mellett, a homály egyre sűrűsödik körülöt-tünk.

Anyám a fejét csóválja, apám udvariasan befelé invitálja az öreget, de Jani bácsi szabadkozik: várják a lovak, beteg a Csákó, holnap is nap lesz, és ez a mai is szörnyű nehéz volt.

– Snájdig egy fiuk van, bátor és tudós ember lesz belőle, erre mérget vehetnek – dicsér szembe mindenki előtt.

Elpirultam, anyu viszont megnyugodott: – Milyen remek ember ez a vén huszár, mégiscsak egy komoly, tapasztalt valaki.

– Csakhogy végre belátod, Ircsikém – helyeselt Apu.

Az öreggel már ismerték egymást, fröccsöztek is együtt. Jani bácsi eleinte nem akarta elhinni, hogy közel egyidősek, csak akkor olvadt ki belőle a gyanakvás, amikor apám elmesélte, hogyan menekült meg Piavénál 1918-ban.

Azon az éjszakán nyugtalanul aludtam. Azt álmodtam, hogy kimelegedve Jani bácsi vízcsapjából iszom, s rögtön utána kelések nőnek a nyakamon. Lük-tető, nyilálló daganatok. Az öreg felnyúl az égbe, s egy onnan leakasztott, fénylő aranyhurokba szorítja a fejem. Jobb kezében a lángon fertőtlenített bicska. „In az ínna, vér a vérrel, csont a csonthoz forrjon” – mormolja, és be-

lehasít az egyik göbbe. Felkiáltottam a fájdalomtól. Éreztem, ahogy a forró, gyötrelmes genny szertespriccel, s a hátam mögött az egész világ kifakad, szétfolyik, csak egy mocskos, bűzös, vérző üreg marad a helyén.

Felriadtam, és a nyakamhoz kaptam. Sehol semmi, pedig még ott dőfölt az ujjaim mögött a rettenetes kín. Ép vagyok, semmi bajom, csupán a hőség, és a rossz fekvés a padlóra terített pokrócokon. Mégse könnyebbültem meg. Nem bizony! Csupán újjászületett bennem, amitől annyira rettegettem: a hétköznapi szürkéségének rendíthetetlen örökkévalósága.

